

הצעת פתרון – בחינת הבגרות בתנ"ך

קיץ 2012 – שאלון מספר (137) 1203

הצעת פתרון הבחינה בתנ"ך נכתבה על-ידי: רוני פרל ושרון אגסי, מורות לתנ"ך
בבתי הספר קידום.

**הפתרונות המופיעים בהצעת פתרון זו מובאים בתמצות בלבד. יש לפרט ולהרחיב כל אחד מהם
בהתאם לדרישות הבחינה.**

פרק ראשון – קטע שלא נלמד

שאלה מספר 1

השעבוד בידי מדין במשך זמן רב הוביל את גדעון למחשבה שהאל עזב אותם – "ויש ה' עמנו ומה מצאתנו כל
זאת ... ועתה נטשנו" (פס' 13).
המינוי של גדעון למנהיג צבאי שיושיע את העם מידי השעבוד, אמור לפתור את המשבר הכפול, הן הבטחוני והן
האמוני. גדעון יושיע את העם מכף מדין ובכך יחזיר את האמונה באל.

שאלה מספר 2

(1) גדעון חשד שאינו מתאים לתפקיד שהוטל עליו – "במה אושיע את ישראל הנה אלפי הדל במנשה ואנכי הצעיר
בבית אבי" (פס' 15). גדעון הינו הצעיר בבית אביו ומשתייך למשפחה חסרת מעמד (משפחה צעירה).

(2) גדעון השתכנע לקבל עליו את התפקיד בעקבות הבטחת המלאך שה' יהיה איתו – "כי אהיה עמך והכית את
מדין כאיש אחד" (פס' 16). אפשרות נוספת היא האות שעשה מלאך ה' שגרם לגדעון להכיר בכך שה' התגלה
בפניו.

שאלה מספר 3

(1) גדעון ביקש את האות כדי לדעת שאכן מלאך ה' מדבר איתו – "...אם נא מצאתי חן בעיניך, ועשית לי אות
שאתה מדבר עמיי" (פס' 17).

(2) האות: אש שיצאה מתוך הסלע ושרפה את המנחה.

שאלה מספר 4

מדרש שם: "ה' שלום" (פס' 24).
המשמעות: המדרש מבוסס על ההבטחה האלהית שלא יקרה לגדעון דבר למרות שיראה את האל פנים מול פנים.

פרק שני – נושא הגג: "מלכים ונביאים"

שאלה מספר 5

א. (1) שני פרטים:

- משתייך לשבט אפרים
- עובד בממלכת שלמה – מופקד על שבטי יוסף.
- גיבור חיל.
- "עושה מלאכה" – כשרוני

מעמדו (גיבור חיל), תפקידו (תפקיד בכיר בממלכה – אחראי על עבודות הכפייה של שבטי אפרים ומנשה) ובעיקר מוצאו – משבט אפרים, מסבירים את מעשיו – ניסיון למרוד בשלמה. הכח שניתן לו כמו גם תחושת הקיפוח והמרמור גרמו למעשה זה.

(2) תוצאת המרד: דיכוי המרד ובריחת ירבעם למצרים – "ויקם ירבעם ויברח מצרים ... עד מות שלמה" (פס' 40).

ב. (1) הסבר הטענה: שילוב נבואת אחיה בתוך סיפור מרד ירבעם מטרתו להראות שהענישה שהועידה ה' לשלמה על חטאיו אכן תתקיים.

קריעת הממלכה ונתינת עשרת השבטים לירבעם בן נבט היא תוצר של רצון האל – "ולקחתי המלוכה מיד בנו ונתתיה לך את עשרת השבטים" (פס' 34).

(2) הסבר הטענה: מעמד העיר שילה (עירו של אחיה), שהיתה מרכז פולחני ודתי חשוב בתקופת שמואל, נפגע בעקבות הפיכתה של ירושלים למרכז פולחני. לכן תמיכתו במרד קשורה גם לשיקול פוליטי זה – הרצון להחזיר לשילה את מעמדה כמרכז דתי.

ג. שתי ראיות :

- "כי נשיא אשתנו כל ימי חייו" (פס' 34) כלומר : ה' בחר בשושלת דוד כשושלת נצחית.
  - "העיר אשר בחרתי לי לשום שמי שם" (פס' 36) כלומר : ירושלים העיר שהאל בחר בה.
- ניתן להביא גם ראיות נוספות : "ניר לדוד", "למען דוד עבדי" וכן "ואענה את זרע דוד למען זאת אך לא כל הימים".

שאלה מספר 6

- א. (1) ארבע דמויות : חזקיה, אחאב, שלמה, משה.
- (2) מנשה הלך בדרכי אחאב – בנה מזבחות לבעל ולאשרה כפי שעשה אחאב.
- מנשה לא הלך בדרכי חזקיה – חזקיה הסיר את האלילות וריכז את הפולחן ואילו מנשה החזיר את האלילות ליהודה ופיזר את הפולחן.
- מנשה חטא ועשה אלילים.
- ב. (1) האירוע : חורבן ממלכת ישראל והגלות לאשור – 722 לפנה"ס.
- (2) המטרה : לאיים. כפי שממלכת ישראל חרבה בשל חטאי אחאב, כך גם יקרה לממלכת יהודה בשל חטאי מנשה.
- ג. (1) תפיסת גמול לדורות : למרות צדיקותו של יאשיהו, ה' יעניש את יהודה על חטאי מנשה. יהודה תיענש בעקבות חטאים שבוצעו בדורות הקודמים – "אך לא שב ה' מחרון אפו הגדול... על כל הכעסים אשר הכעיסו מנשה" (פס' 26-27).
- (2) תפיסת הגמול בדברי הימים : גמול אישי. סיפורו של מנשה מדגים זאת – מנשה חטא ונענש אישית ואז כשחזר בתשובה האל סלח לו : "וידבר ה' אל מנשה ואל עמו ולא הקשיבו... וילכדו את מנשה... וכהצר לו חלה את פני ה' אלהיו... וישמע תחינתו וישיבהו ירושלים" (פס' 13-10).

שאלה מספר 7

- א. (1) שלושה איזכורים
- "לכתך אחרי במדבר" (פס' 2) – ירמיה משבח את העם, שהלך אחרי האל בנאמנות מוחלטת בתקופת המדבר.
- "וילכו אחרי ההבל ויהבלו" (פס' 5) – ירמיה מוכיח את העם שהלך אחרי האלילים והפך לסתמי.
- "ואחרי לא יועילו הלכו" (פס' 8) – ירמיה מוכיח את העם שהלך אחרי האלילים, שאינם מועילים.

(2) כפיות הטובה של העם: האל הוליד את העם במדבר, במקום שקשה לחיות בו, תוך כדי דאגה לצרכיהם, והם הלכו אחרי האלילים.

ב. (1) היחס: ישראל זונח את האל – מחליף את האל שלהם באלילים אחרים. זאת בניגוד לעמים האחרים, שנאמנים לאלהיהם: "ההמיר גוי אלהים והמה לא אלהים, ועמי המיר כבודו בלא יועיל" (פס' 11).
(2) "שמו שמים על זאת, ושערו חרבו מאוד..." (פס' 12).

הסבר: הנביא משתומם לנוכח התנהגות העם וטוען שאף השמים משתוממים. להתנהגות העם אין תקדים – אף עם לא מחליף את האל שלו, בפרט שמדובר באלילים שאינם אמיתיים, ואילו עם ישראל, שיש לו אל אמיתי, מחליף אותו באלילים.

ג. שתי מטאפורות:

- מקור מים חיים – באר שופעת מים - העם נוטש את ה' המדומה למקור מים חיים.
- באר נשברת – באר סדוקה שהמים שהיו בה חילחלו לאדמה וכך אבדו. באר זו היא דימוי לאלילים, שאינם מועילים ואף האמונה בהם מזיקה לעם כי הם מאבדים את מקור החיים.

שאלה מספר 8

א. (1) בפסוק 28 מופיע גמול דורות המתבטא בביטוי "אבות אכלו בוסר ושיני בנים תקהינה"- האבות חוטאים והבנים נענשים, ואילו בפסוק 29 מופיע גמול אישי, "איש בעונו ימות, כל האדם האוכל בוסר תקהינה שיניו" – כל החוטא- יענש על פי חטאיו שלו בלבד.

(2) בירמיה ט"ו 4 יש גמול דורות (מתאים לפסוק 28) משום שהוא מאשים את מנשה מלך יהודה בחורבן שיתרחש כמה דורות לאחר מכן.

ב. יש לציין שניים מתוך המאפיינים הבאים:

- הברית תהיה חקוקה בלב העם.
- הברית לא תופר.
- כולם ידעו את ה'.

מעגל החטא והעונש יישבר משום שמאחר והברית תהיה חקוקה על ליבותיהם, כולם ידעו את ה' ולא יחטאו יותר, וכך הברית לא תופר.

ג. (1) בירמיה מתוארים חוקי הטבע – השמש זורחת ביום, הירח והכוכבים בלילה, והים נמצא תמיד בתנועה (פסוק 34). בבראשית מתוארת חוקיות העונות והזמנים- היום והלילה, החורף והקיץ, הזריעה והקציר.

(2) בירמיה חוקי הטבע הנצחיים מתוארים כדי להדגיש את נצחיות הברית שתהיה בין ה' לבין העם. בבראשית חוקיות העונות מתוארת כדי להדגיש את נצחיות ההבטחה של ה' – שלא יביא עוד מבול לעולם.

פרק שלישי - נושא החובה: "עלילות הראשית"

שאלה מספר 9

א. יש לציין שניים מתוך ההבדלים הבאים:

- במיתוס האלים מתוארים כבעלי תכונות אנושיות (שורות 129 – 131, 133, 135) וכמגלמים את כוחות הטבע (שורה 138). המקרא דוחה את המיתוס משום שה' מוצג כאל מופשט ועל אנושי, הנמצא מעל חוקי הטבע (פסוק 2).
- במיתוס תיאמת היא אלה, צד במלחמה המתנהלת מול מרדוך (שורה 129). המקרא דוחה את המיתוס כשתיאמת אלת המים המלוחים הופכת לתהום, המוצג כאחד מגורמי הטבע שה' שולט בהם (פסוק 2), **א** - המים הם גורם צייתני המציית לפקודותיו של ה' (פסוק 9).
- במיתוס יש ריבוי אלים (שורות 129, 133), המקרא דוחה את המיתוס ומדגיש שה' הוא אחד ויחיד (פסוק 1).
- במיתוס הבריאה אלימה (שורות 129 – 131, 136-137), המקרא דוחה את המיתוס כשהוא מתאר בריאה הרמונית וחיובית (פסוקים 4, 10, 12).

ב. יש לציין שניים מהביטויים הבאים:

- "וירא ה' כי טוב" – מעיד על בריאה חיובית והרמונית.
- ויאמר... ויהי כן" – הבריאה מתוכננת מראש, מסודרת ופקודתיו של ה' מתמלאות.
- ויהי ערב ויהי בוקר... – הבריאה מסודרת ומתוכננת.

שאלה מספר 10

- א. (1) בפרק ו' בני האלהים מזדווגים עם בנות האדם, זהו ניסיון ליצור בן כלאיים חצי אל-חצי אדם. בפרק י"א האנושות מנסה לבנות מגדל שיגיע לשמיים – זהו ניסיון להגיע לה'.
(2) בפרק ו' ה' מקצר את חיי האדם ל 120 שנה (פסוק 3), ובפרק י"א ה' מבלבל את השפות כך שהבנייה נפסקת ומפיץ את האנושות (פסוקים 7-9).

ב. (1) התיאולוגיה המקובלת בתורה היא שה' הוא אל יחיד ומופשט, אם כן כיצד ייתכן שלה' יש בנים?

(2) רד"ק פותר את הקושי בכך שהוא קובע שבני האלהים הם בני השופטים, אנשים בשר ודם ולא מלאכים.

פרק רביעי - נושאי הבחירה

שאלה מספר 11

א. (1) יהויכין נכנע (כ"ד 12) ואילו צדקיהו בוחר שלא להכנע לבבלים, וכשהבבלים פורצים לעיר הוא בורח (כ"ה 5).

(2) יהויכין הוגלה לבבל עם כל פמלייתו המכובדת ואנשי האליטה, ואילו את בניו של צדקיהו שחטו לפניו, לאחר מכן עקרו את עיניו והגלו אותו לבבל בצורה משפילה. לפי המסופר במלכים ב כ"ד 17, ניתן להסביר את ההבדל בכך שצדקיהו הומלך ישירות על ידי מלך בבל, ולכן המחויבות שלו כלפיו הייתה גדולה יותר. לכן מלך בבל מעניש אותו בחומרה רבה יותר.

ב. לפי פסוק 20, ניתן להבין כי "על אף ה'" - ה' כעס על יהודה וירושלים ותכנן להענישם בחורבן, והמרד של צדקיהו במלך בבל איפשר את התממשותה של תכנית האלהים.

שאלה מספר 12

א. (1) יש לציין דוגמא אחת מהדוגמאות הבאות מחגי:

פסוק 6:

- "זרעתם הרבה והבא מעט" - הם זורעים הרבה אך היבול מועט.
- "אכול ואין לשבעה" - אין להם מספיק אוכל בכדי לשבוע.
- "שתה ואין לשכרה" - אין להם מספיק יין בכדי להשתכר.
- לבוש ואין לחום לו" - אין להם מספיק בגדים בכדי להתחמם.
- "והמשתכר משתכר אל צרור נקוב" - יוקר המחיה גבוה, והמשכורת נעלמת במהירות משום שכביכול ישנו חור בארנק (מטפורה למצב הכלכלי).

פסוק 9:

- "פנה אל הרבה והנה למעט..." - הציפייה ליבול רב אך היבול מועט.
- "והבאתם הבית ונפחתי בו" - הם מביאים את היבול הביתה אך ה' כאילו נופח בו ומפזר אותו.

פסוקים 10-11:

- "כלאו שמיים מטל..." – תיאור הבצורת והיובש השוררים בארץ.

יש לציין דוגמא אחת מהדוגמאות הבאות מתהילים:

- פסוק 4 – האפיקים בנגב יבשים – מעיד על בצורת.
  - פסוק 5- החקלאים זורעים בדמעה ובדאגה עקב המצב הכלכלי הגרוע והבצורת.
  - פסוק 6- החקלאים נושאים את שקי הזרעים בדאגה ובבכי עקב המצב הכלכלי הגרוע והבצורת.
- (2) השינוי תלוי בתושבי הארץ, הגולים ששבו ירושלים ושומורים היו לבנות את בית המקדש השני (פסוק 8).

ב. יש לבחור אחד מהדימויים הבאים:

- פסוק 4 - "כאפיקים בנגב" – ה' ישיב את הגולים לארצם במהירות, כמו שאפיקי הנגב היבשים מתמלאים במים במהירות כשירד גשם.
- פסוק 5- מי שזורע בדמעה, בדאגה ובבכי, ייהנה ויתרון מפירות מאמציו. תושבי ירושלים הנאבקים בשיקום העיר במצב הכלכלי הקשה ייהנו מרווחה עתידית.
- פסוק 6 – מי שנושא את שק הזרעים במהלך הזריעה בדאגה ובבכי, יתהלך ברינה ובשמחה כשיישא את אלומות השיבולים שהוא יקצור. תושבי ירושלים הנאבקים בשיקום העיר במצב הכלכלי הקשה ייהנו מרווחה עתידית.

שאלה מספר 13

- א. (1) תפיסת הגמול של אליפז היא "צדיק וטוב לו, רשע ורע לו", הוא מנסה לנחם את איוב בכך שכנראה איוב חטא ולכן יש סיבה לסבלו.
- (2) לפי אליפז, לא יכול להיות שאדם יהיה צודק יותר מה', אפילו המלאכים טועים, ואפילו בהם ה' אינו בוטח, קל וחומר בני אדם.
- ב. (1) איוב חוזר על דברי אליפז ואומר שהוא יודע שאכן כך, ואמנם ה' תמיד יהיה צודק יותר מהאדם (ט' 2).
- (3) איוב אומר שגם אם ירצה לשפוט את ה' – ה' לא עונה (ט' 3), ובגלל שה' חזק ויכול אפילו להזיז הרים ממקומם ולשלוט בחוקי הטבע (פסוקים 4-10) גם אם יצדק האדם ממנו – הוא לא יוכל לאלץ אותו לשלם את חובו (3).

שאלה מספר 14

א. (1) יש לציין שלוש מהדוגמאות הבאות:

- בנה בתים
- נטע כרמים
- נטע פרדסים וגינות
- קנה עבדים ושפחות
- צבר צאן ובקר רב מאוד
- צבר עושר רב
- מינה לעצמו שרים ושרות
- התענג בתענוגות החיים
- נהנה מעושרו

פירוט זה מדגיש את המסקנה ההפוכה לכל מה שתיאר- בפסוק 11 הוא אומר שהכול חסר משמעות, כל מה שהשיג בחייו בעבודה הקשה – אין לו שום יתרון.

(2) בעוד שבפסוקים 4-11 הוא מסיק שאין משמעות להנאות החומריות שבחיים, בפסוקים 24-25 הוא ממליץ ליהנות מהם עכשיו. בעוד שבפסוקים 4-11 הוא מתאר את רכושו כתוצאה של עצלו האישי, בפסוקים 24-25 הוא אומר שה' קובע למי הוא מאפשר ליהנות בחיים.

ב. (1) היתרון של החכמה הוא כמו היתרון של האור על החושך – החכם רואה דברים שלעומתו, הטיפש אינו רואה.

(2) לחכם אין יתרון על הכסיל משום שסופם זהה- שניהם מתים, ושניהם נשכחים.

שאלה מספר 15

א. בפרק ב' 4 הדמות הפעילה היא הדוד. הדוד מביא את הרעיה אל "בית היין" במשמעות של בית משתה שבו חגגו את נישואי בני הזוג, או כמטאפורה למקום שבו התעלסו באהבים.
בפרק ג' 4 הדמות הפעילה היא הנערה המחפשת את אהובה בקדחתנות ברחובות העיר, וכשמוצאת אותו אוחזת בו "אחזתיו ולא ארפנו" – ומובילה אותו לבית אמה.

ב. את השבועה ניתן לפרש בשתי דרכים :

1. הנערה משביעה את בנות ירושלים בצבאות או באיילות השדה – המסמלות אהבה, שלא יפריעו לה במעשה האהבה – עד שתמצה אותה.
או : הנערה משביעה את בנות ירושלים שלא להאיץ באהבה באופן מלאכותי, אלא לאפשר לה להתעורר מעצמה באופן טבעי.
2. לפי הפירוש האלגורי הקב"ה השביע את ישראל שלא ימרדו במלכויות השולטות בהם, ולא יעשו מעשים על מנת לדחוק את הקץ. כלומר, לא למרוד ולא להתנגד למלכויות השולטות על העם.
פירוש זה מאפשר לזרמים החרדים ביהדות לבסס את התנגדותם בכך שראו בתנועה הציונית ובהקמת המדינה "דחיקת הקץ" תוך מרידה במלכות, ובכך הפרה התנועה הציונית את שבועת הקב"ה.

שאלה מספר 16

- א. במזמור ט"ו גמולו של הצדיק נוגע רק לגורלו האישי "עשה אלה לא ימוט לעולם" – כלומר הצדיק לעולם לא יתמוטט. לחילופין, הצדיק יהיה ראוי לגור באוהלי ה', ולזכות בחסות האל.
במזמור קכ"ח, בברכה שזוכה לה ירא ה' יש גם היבט אישי "יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך" – הבטחה לפרנסה, או "אשתך כגפן פריה" – הבטחה לפריון, ובהיבט הלאומי "..." יברכך ה' מציון וראה בטוב ירושלים" – הצדיק יזכה ליהנות גם משגשוגה של ירושלים, מהשלוש ומהשפע שתתברך בהן.
- ב. במזמור קכ"ח הצדיק יזכה ליהנות מפרי האדמה "יגיע כפיך כי תאכל" – האדמה תצמח לצדיק את יבולה בשפע כגמול על התנהגותו. לעומת זאת בבראשית ד' 11-12, קין שרצח את הבל אחיו יקולל האדמה "לא תוסף תת כחה לך" – לא תצמיח לו מאומה.

שאלה מספר 17

- א. (1) ההבטחה שניתנת בשני הקטעים לאדם שיתנהג בצורה הומנית היא "למען יברכך ה' אלהיך בכל מעשה ידך..." כלומר, ברכת הצלחה ושפע כלכלי.
(2) מדובר בנימוק סוציאלי – היסטורי "וזכרת כי עבד היית במצרים ויפדך ה' אלהיך משם". מכיוון שגם אתה היית בעברך עבד הנתון לניצול, עליך להיות רגיש וקשוב למצוקת החלשים. וכפי שה' פדה אותך מעבדות מצרים, כך אתה מצווה לנהוג בחמלה ובהומניות כלפי חלשי החברה.
- ב. מכיוון שהגר נמנה עם חלשי החברה עלול השופט להטות את משפטו ולעוות את דינו הן בשל היותו של הגר חלש, חסר אוניס וממילא חשוף לניצול, והן בשל אפשרות של שימוש בשוחד. עם זאת, קיימת אפשרות הפוכה, לפיה שופט עשוי להקל בדינו של הגר היתום מתוך חמלה ורחמים.

שאלה מספר 18

- א. (1) החוק המופיע בשמות מגן על הלווה הן על ידי האיסור ללחוץ עליו למהר לפרוע את חובו "לא תהיה לו כנשה" והן על ידי איסור לקיחת ריבית "לא תשימון עליו נשך". כמו כן, המלווה חייב להחזיר את שמלת הלווה

שניתנה לו כערבון עד בוא הערב, כי היא משמשת לו כיסוי והגנה מפני צינת הלילה. חוק חמורבי אוסר על המלווה לקחת כערבון מהלווה דבר מה המשמש לקיומו ולפרנסתו. הדוגמה הניתנת לכך בחוק היא איסור לקחת שור כערבון מהלווה. לקחת השור מונעת מהלווה אפשרות להתפרנס ולהחזיר את חובו למלווה. ההבדל בין החוקים הוא בפירוט העונש הצפוי למלווה אם יעבור על החוק, המופיע בחוק חמורבי "שליש מנה כסף ישקול (לבעל השור)". בחוק המקראי לא מצוין עונש קונקרטי על העובר על הצווים. (2) לפי שני החוקים, החוק בשמות וחוק חמורבי, המלווה רשאי לקחת מהלווה משכון, ערבון, שימש התחייבות להחזר החוב "אם חבל תחבל שלמת רעד". כך גם בחוק חמורבי מופיעה האפשרות לקחת משכון מהלווה להבטחת החזר החוב "כי יחבול איש...".

ב. בשמות כ"ב 24 מופיעות המילים "עמי" וכן "העני עמד" המחזקות את הכלל שקבעו חז"ל "עני עירך קודמים". המחוקק מתייחס להלוואות הניתנות לבני עמד וכן לעני עמד, כלומר לחלשי החברה החיים בקהילתך.

שאלה מספר 19

א. (1) דוגמה לחטא חברתי מישעיה: "מגיעי בית בבית שדה בשדה יקריבו" – השתלטות על אדמות הארץ תוך ניצול העניים והשאתם מחוסרי בתים ואדמות. דוגמאות לחטאים חברתיים מיחזקאל: "אב ואם הקלו בד" – אי כיבוד אב ואם, "יתום ואלמנה הונו בד" – הונאת וניצול חלשי החברה. דוגמאות לחטאים דתיים מיחזקאל: "ואת שבתתי חיללת" – חילול השבת "ואל ההרים אכלו בד" – קיום פולחן אלילי.

(2) בישעיה ה' 12 האדם מואשם בכך שהוא מתעלם מפועלו של ה' בעולם ומן העובדה שהכול נברא על ידו. ביחזקאל כ"ב 12 האדם מואשם בכך ששכח את קיומו של ה'.

ב. (1) הכוונה במילים "בד" ו"בתוכך" לעיר ירושלים ולתושביה.

(2) המסר הטמון בשימוש החוזר במילים אלה הוא הדגשת חומרת ההאשמה כנגד ירושלים עיר הקודש, עירו של ה' בה שוכן בית המקדש, שאמורה להיות טהורה, שבתוכה מתחוללים כל החטאים האיומים המתוארים בפרק, המטמאים אותה. האשמה שתוביל לחורבנה של העיר.

שאלה מספר 20

א. (1) העם מייחס חשיבות מוגזמת לפולחן והוא מקיים אותו מבלי לקיים את המצוות שבין אדם לחברו. יש לציין דוגמה אחת:

- "שנאתי מאסתי חגיכם" – הם חוגגים את החגים, ה' אומר שהוא שונא אותם.
  - "ולא אריח בעצרותיכם" – הם מקריבים קורבנות, ה' אומר שהוא לא רוצה להריחם.
  - "כי אם תעלו לי עולות ומנחותיכם לא ארצה ושלם מריאכם לא אביט" – הם מקריבים קורבנות, ה' אומר שהוא לא מעוניין בהם.
  - "הסר מעלי המון שיריך, שירת נבלך לא אשמע" – הם שרים ומנגנים לכבודו של ה' כחלק מהפולחן, ה' אומר שהוא לא רוצה לשמוע ולהקשיב לכך.
- (2) מה שצריך לעמוד במרכז עולמו הדתי של אדם מישראל הן המצוות שבין אדם לחברו – בירמיה ז' 21 נאמר שהם יכולים לקחת את העולות ולאכול אותן בעצמם ביחד עם הזבחים – משום שה' לא מעוניין בהם, ושעליהם לשמוע לה' (פסוק 22). בעמוס נאמר "ויגל כמים משפט וצדקה כנחל איתן" (פסוק 24) – המשפט והצדקה-המצוות שבין אדם לחברו, אמורות להיות כמו נחל איתן – שזורם כל השנה ואינו מתייבש.
- ב. יש להביא את דברי אחד מהנביאים :
- ירמיה ז' 22 – ה' אומר שהוא לא ציווה כלל להקריב קורבנות. זה סותר את המסופר בתורה משום שבתורה יש מצוות להקריב קורבנות והוראות כיצד לעשות זאת.
  - עמוס ה' 25 – עמוס אומר שבמשך 40 השנים שבמדבר העם לא הקריב לה' קורבנות. זה לא סותר את התורה משום שאכן בתקופת המדבר לא היה צורך בקורבנות.